

A dácsa Rómeója és Júliája

Mihail Siskin: *Levélregény*

PETRŐCZI ÉVA

1989 májusában – az Őrség ausztriai oldaláról, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem konferenciájáról hazafelé pöfögve (már akkor matuzsálemi Bogarunkkal!) épp Zalaegerszegtől nem messze találkoztunk a – számunkra legalábbis – első, kivonulásukat megkezdő szovjet csapatokkal. Ez azonban részünkről, a családjainkat ért személyes történelmi csapások ellenére sem jelentett „hátraarcot” az orosz kultúrának. A Cvetajevától Brodskijig és Ulickajától Pelevinig ívelő orosz írói névsorunk és olvasmánylistánk az évek során csak emelkedett, sokakkal együtt eszünk ágában sem volt „kulturális blokáddal” sújtani Európa egyik vitán felül leggazdagabb és legérzékenyebb irodalmát. Mindez arról jutott az eszembe, hogy a Svájc és Oroszország között ingázó, mára már világhírű Mihail Siskin Rousseau *Új Eloise*-át, illetve a XVIII. századi, nálunk kevésbé ismert Kurganov *Levélmintáját* említi mostanra már huszonkét nyelvre lefordított *Levélregénye* forrásaként, noha bizvást emlegethetné akár Marina Cvetajeva *Firenzei éjszakák* című levélregényét is. Ezt a páratlan szépségű művet a reménytelen szerelem, a beteljesületlen szerelem puskinsi motívuma rokonítja Siskin valamivel szikárabb, de ugyancsak rendkívül érzelmgazdag könyvével. A történet keretét az 1900-ban tetőző boxerlázadás, s az abból kirobbanó orosz-kínai háború adja, az a háború, amely elválasztja egymástól a háborúba hurcolt Vologyát és szerelmesét, Szását, akiket egy júliusi nyár, egy nyaralóhely, ha úgy tetszik, egy dácsa nyugalma hozott közel egymáshoz. Az, ahogyan a háború beleszól az életükbe, személyiségük alakulásába, a legtöbb európai olvasóban egy, a cseh literatúrából származó olvasmányélményt, *Rómeó, Júlia és a sötétség*-emléket szólít elő. Ahogyan létezik „mise a szorongatások idején”, úgy az irodalom is fájdalmas módon újra és újra

megtermi a maga „szerelem a szorongattatások idején”-opuszait. De Siskin könyve nem egyszerű „love story”, nem pusztán „szerelmi történet”, hanem egyszersmind – érdekes véletlen ez, hiszen az angolszász gyökerű puritán szellemiség (a teljesen más előjelű „szocreál” puritánságtól eltekintve!) Oroszországot egyáltalán nem érintette meg – újrafogalmazódása egy huszonegyedik századi regényben. Mégpedig az angol, holland és magyar nyelvű puritán művekben oly gyakran felbukkanó „ars bene moriendi”, azaz a „jó halál művészete” gondolat, s annak szöges ellentéte, a rossz, az embertelen „modern idóket” jellemző halálé, legyen szó a hősnő anyjának és apjának kínos, hosszú és irgalmasabb, gyorsabb eltávozásáról, vagy éppen egy Szonyecska nevű kislányéről, sőt, akár egy macskát végső kínjaitól megmentő injekcióról. Ennek ellenére Siskin nagyszerű regénye egyáltalán nem „halálszagú”, sokkal inkább folyamatos életszeretet és szerelemigenlés: „A könyvek bizonyára nem a halálról, hanem az örökkévalóságról szólnak, csak az a baj, hogy ez az örökkévalóság nem igazi – csak egy foszlánya, pillanata –, mint a borostyánba fagyott légy. Leszállt egy pillanatra, hogy összedörzsölje lábacskaikat, s örökre így maradt. Természetesen a könyvek a legcsodálatosabb pillanatokot válogatják össze. Hát nem szörnyű így maradni örökké, mint egy porcelánfigura-pásztorfiú, amint a leánya fölé hajol, hogy megcsókolja.” Igen, pontosan ez Siskin könyvének egyik varázslatos sajátossága: egyszerre majdnem-rokokoó játszadozás és annak brutális tagadása. Ahogyan a könyvet mesterfokon, ritka érzékenységgel tolmácsoló *Földeák Iván* műfordító írja utószavában: „Siskin az elsők között mer írni a lét fizikai valóságáról, ami nem mindig parfümillatú, legyen ez az első szerelem, a szüzesség elvesztése, rákbeteg ápolása vagy egy táborigén latrina. Szerelemben megizzadt testek cuppogása, aszott öregember megfürdetése, (erről a magyar olvasónak Hajnal Anna nagyívű siratóverse, a „Tiszta, tiszta, tiszta” juthat az eszébe! P.É.) egy vak életszeretettől hajtott vágya a teljes emberi lét után még naturalisztikus pontossága ellenére is meggyőzi az olvasót: ez az élet, ahol a szenvedés lapjai is szépek. Tisztítóak, ahogy az egész könyv.” Földeák nem csupán fordítja-értelmezi, hanem a közelmúltban meg is interjúvolta Mihail Siskint. Ennek az írásnak nagyon sokatmondó, beszédes címe van: „Az a siker, ha kimondtad, amit akartál.” Mostani, hisztérikusan sikerközpontú korunkban, amikor a legtöbb írófaggatás önszerembe, öndicséretbe és ellenszenves tetszelgésbe torkollik, nem mindennapi élmény egy ilyen, egyszerűségében is vallomásértékű írói kijelentéssel találkozunk. A népszerűséget, a sikert érintő interjúkérdésre Siskin így válaszolt (s ebből a válaszból lett egyszersmind a beszélgetés címe is!): „Egész életemben a magam útját jártam, nem törődtem azzal, hogy egyesek nem értenek meg, elutasítanak, a kiadók visszaadják a műveimet, a kritikusok gyaláznak. Ez mindig így van, ha nem azt mondod, amit várnak, hanem azt, amit szeretnél. A megaláztatás próbája pedig sokkal fontosabb, mint a sikeré. Én alaposan kivettem belőle a részem, most készen állok rá, hogy kipróbáljam a sikerét. Ám nem a népszerűség a lényeg. Az az igazi siker, amikor kimondtad, amit

akarsz, amit fontosnak tartasz.” Ez pedig, nyilvánvaló mindenki számára, aki valaha is tollat ragadott, az utóbbi évtizedekben pedig képernyőhöz ragadt, sokkal maradandóbb biztonságérzetet ad, mint a *publicity*, az Év Könyve és egyéb címkék és díjak, hiszen egyetlen év sem örök, csak az írói teljesítmény. S az is csak akkor, ha olyan hiteles és igaz, olyan megrendítően élni-halni segítő, mint Mihail Siskiné.

(Ford. Földeák Iván, Budapest, Cartaphilus Kiadó, 2012)

